

Pusztai Bertalan: Falusi és kisvárosi fesztiválok: közösségi szokások vagy a helybelieket kiábrándító szervezett események

A rendszerváltást követő évtizedben a helyi közösségek összetetten reagáltak a korábbi korszak központosított kormányzatának kényelméből és kilátástalanságából való kiszabadulásra. Az új szabadságban nemcsak életkörülményeik javítására törekedtek, de a vidéki lakosság elvándorlásával illetve a későmodernitás individualizmusával egyszerre szembesülve, szimbolikus síkon is igyekeztek megfogalmazni, definiálni településüket. E menedzselt önkép építését számos helyen valamilyen *marginális egyediség*, azaz valamilyen szinte ismert vagy teljesen elfeledett szokás vagy sajátosság megtalálásával és felemelésével érték el. A '*marginális karrierje*' nem magyar sajátosság, megfigyeléseim szerint kulturális egységek periférikus területein követett megoldás. A keresett és megtalált kulturális elemet rituális formában, fesztiválok, ünnepek, falunapok keretében definiálták, emelték fel és állították, legtöbb helyen állítják mindmáig színpadra az adott közösségek vezetői, szervezőképes egyénei. A szervezők, e 'kulturális brókerek' (Pusztai-Varga 2008) felismerték, hogy ezek a helyi lakosság érzelmi kötődését, a helyi öntudat fejlesztését szolgáló ünnepek kívülről nézve egyfajta *colour local*-lá válhatnak és akár a bennszülöttekre rácsodálkozó turistákat is vonzhatnak, a falusi turizmus alapjai lehetnek. Ahol történeti, természeti vagy kulturális sajátosság nem volt, a település egyediségét megalkotott hagyományokkal lehetett gyorsan megvalósítani. Akárcsak a fellelt és felemelt marginalitás, ezek is nagyon gyakran helyi ünnepekben, fesztiválokban öltöttek testet. Félreértés ne essék, a kétféle eredet (a marginális felemelése illetve az új szimbólum alkotása) a jelenség menedzsmintje, kreatív fejlesztése és használata szempontjából teljesen irreleváns: megközelítésünkben nincsenek igazabb és kevésbé igaz 'hagyományok'.

Az elmúlt két évtized során Magyarországon, Finnországban és Skóciában végzett terepkutatásaim nyomán úgy gondolom, hogy a fesztiválok elterjedése messze több, mint aminek a rendszerváltás utáni fesztiválteremtési lázban tűnt. Hazai felfutása és sikere kétségkívül nem választható el a rendszerváltástól, attól, ahogyan a helyi közösségek visszakapták önrendelkezésüket. Mindez azonban összefonódott olyan nagyobb változásokkal, amelyek alól az 1990-es évektől

Magyarország sem tudta magát kivonni. A globalizáció sodrásában a lokalitások és a helyi kultúrák kétségkívül önmaguk újraértelmezésére kényszerültek. A fesztiválok olyan szimbolikus erőforrásokat biztosíthattak, amely a túlélés anyagi alapjainak a megteremtését is segíthette.

A vidéki fesztiválok változatossága

A művészeti és popkulturális fesztiválokat nem tekintve is állíthatjuk, hogy a hazai rurális fesztiválszcéna napjainkra rendkívül sokszínűvé vált. Mára országszerte ismertek az olyan korai, mindmáig nagy sikerű rendezvények, mint a baja Halászléfőző Népünnepély (Pusztai 2007), amelyet 1996-ban rendeztek meg először vagy Békés megye legnagyobb fesztiválja, a helyi húsipari hagyományokra hivatkozó Csabai Kolbászfesztivál, amely 1997-től kerül évente megtartásra. Ezen nagy fesztiválok mellett a tagolt fesztiválszcéna részei valamilyen folklorisztikus hagyományra (például a csökmői sárkányhúzás (Lovas Kiss 2011:13-53) vagy valamilyen gasztronómiai sajátosságra (például a geresdlaki Gőzgombóc Fesztivál) vagy nyersanyagra építő kisebb fesztiválok (például a Nagykőrűi Cseresznyefesztivál (Sári 2001) ugyanúgy, mint a történelmi újrájátszások (például a Visegrádi Nemzetközi Palotajátékok). Bizonyos fesztiválok eltűntek (például a pusztamérgesi Ludas Matyi Libaszepség- és Libafuttató Verseny (Pusztai 2003), míg bizonyos fesztiválok versenytársként jelentek meg (a szegedi Tiszai Nemzetközi Halfesztivál a bajai fesztiválnak). Ötletes rendezvények (például a Nyúli Húsvét, a Káni (ejtsd: Cannes) Filmfesztivál), közösségi sportrendezvények (például a Dunaszekcső – Dunafalva kötélhúzó verseny a Duna két partja között) és a történelmi emlékezettel játszó fesztiválok (például a szintén rövid életű Szegedi Boszorkányfesztivál) tűntek fel és esetenként hanyatlottak le.

A fenti rendezvényekkel jelzett események csoportját nehéz egy közös kategóriába sorolni. Saját vizsgálataimat olyan fesztiválokra szűkítem, amelyek a rendszerváltás után jöttek létre falusi és kisvárosi környezetben, és amelyek célja a helyi kultúra valamilyen vélt vagy valós elemének felmutatása. Megfigyelésem szerint ezek a fesztiválok legjellemzőbb csoportjai a következők: gasztrofesztiválok; a paraszti kultúra valamilyen részlete köré szervezett fesztiválok; a helyi történelem valamilyen valós vagy mitikus részlete köré szervezett fesztiválok; az előzővel esetenként összekapcsolódó történelmi újrájátszások; illetve a valamilyen játékosság, humorforrás köré szervezett közösségalkotó fesztiválok. Kutatásaimban nem vizsgáltam a helyi vagy országos művészeti fesztiválokat, sem a populáris- vagy népzenei fesztiválokat, illetve a szüreti és borfesztiválokat sem.

A fentieken belül a hazai vidéki fesztiválszcéna meghatározó része valamilyen gasztronómiai kötődésű rendezvény. Ezeket további alcsoportokra bonthatjuk. Bali a gasztrofesztiválokat az azok középpontjába állított étel eredete és változása szerint tagolt rendszerbe sorolja. Eszerint megkülönböztet továbbélő, felújított, felélesztett, újra felfedezett és új (teremtett) ételekre épülő fesztiválokat. A *továbbélő* ételek esetében a fesztivál nem változtatja meg az étel ismertségét a közösségen belül. A *felújított* étel esetében a fesztivál módosítja az étel megítélését és fogyasztásának szokásait. A *felélesztett* ételek esetében az étel csak az emlékezetben él már. Az *újra felfedezett* ételekre a helybeliek sem emlékeznek, de történelmi források igazolják lokális kötődését. Az *új, teremtett* ételek esetében semmilyen helyi kötődés nem mutatható ki a fesztivál központjául választott étellel kapcsolatban (Bali 2007:383).

A gasztrofesztiválokat gasztronómiai múzeumok és gasztronómiai kapcsolódású tematikus utak egészíthetik ki. Fehér és Kóródi klasszifikációja szerint a gasztrorendezvények egy étel több

változatban való elkészítése mellett lehetnek egy alapanyagot középpontba állító rendezvények illetve egy technológiát tetszőleges alapanyagon alkalmazó fesztiválok (Fehér – Kóródi 2006). Sándor a helyi termékek és termények ünnepe mellett hagyományos ételek ünnepeit, szakács- és gasztronómiai versenyeket illetve vegyes rendezvényeket különít el (Sándor 2012:32). A valamilyen alapanyag vagy étel köré szervezett fesztiválok esetében a szervezők egy alapanyag szimbolikus lefoglalásával, kötésével kívánnak egy kiemelhető, felfuttatható szimbólumot alkotni egy adott településnek.

Áttekintve az ilyen gasztrofesztiválok hazai példáit nemcsak a terep sokszínűsége meglepő. Pusztán a médiareprezentációk egymás mellé állításával is felismerhető, hogy ezen rendezvények a helyi, empirikusan meg tapasztalható és hatást gyakorló voltukon kívül egy teljesen másik szinten, a médiareprezentációkon keresztül, a települési imázs alakításával is hatást kívánnak kifejteni. Egy-egy alapanyag vagy étel köré szervezett fesztiválok sorát áttekintve felmérhetjük, hogyan alakulnak az ugyanazon alapanyag/étel körül szervezett fesztiválok egymás nyomán, amíg azok bizonyos sűrűségben be nem hálózzák az országot. Szélesebb körben elterjedt alapanyagok vagy ételek egy idő után egy-két megyénként kapnak fesztivált. A szervezők minden esetben egymással versengve próbálnak az adott alapanyag helyi termesztési tapasztalatait kihangsúlyozva autentikusságot teremteni a fesztiválnak. Néha azonban e rendezvények médiareprezentációi is elismerik a termesztési intenzitás visszaesését, esetleg megszűntét. Bizonyos fesztiválok egyéb céljaik mellett az adott termény megmaradásáért küzdő, szakmai támogatással létrehozott rendezvények is. Az eredetiséget biztosító és felmutató helyi példák sokasága mellett azonban bizonyos esetekben ilyen 'autentikusság-alap' nem azonosítható és a szervezők sugározta médiareprezentációk nem foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

Egy-egy rurális fesztiválcsoport áttekintése során kirajzolódik, hogy milyen nyilvános ünnepkoreográfia alakult ki az elmúlt lassan három évtized során. Azaz milyen jellegű, a kiemelt és a fesztiválban megfuttatott kulturális elemmel összefüggő, illetve milyen, attól független, de az ilyen jellegű rendezvényekhez megfelelőnek gondolt kísérőprogramok jönnek létre. Az egyes fesztiválok belső ritualizációja jelzi, hogy a szervezők tisztában vannak az ünnep sajátosságaival. A turizmusban általános leg-ek keverednek itt a szent és profán elkülönítésére szánt kitüntetett attribútumokkal és a játékossággal. Ugyanakkor jól tetten érhető, hogy limitált morfológiai készletből építkeznek egy-egy termény vagy étel kapcsán az ötletesnek gondolt ritualizációs kísérletek. Természetesen ezen újonnan kitalált versenyek és díjak egzotikusságukból fakadó hírértékük okán e fesztiválok médiareprezentációjának fontos részei, és általában ezek szolgáltatják a médiareprezentációk vizuális anyagát is.

A szervezett események sajátosságai és a fesztiválok viszonya

Ezek a rendezvények eredetükben, elnevezésükben, történetükben és témájukban nagyon eltérőek. A fesztiválok kultúratudományi elemzésében, elsősorban ezeknek az ünnepkel és ezen keresztül a rítussal való történeti kapcsolata miatt mindmáig jelentős a premodern közösségek ünnepeihez visszanyúló, elsősorban szimbolikus antropológiai megalapozottságú értelmezés. A fesztiválok jelentős kulturális szerepe miatt, a premodern ünnepekkel való morfológiai hasonlóságuk és a magukról sugárzott diskurzusok miatt csábító napjaink eseményeit így értelmezni. Falassi nagyhatású fesztiváldefiníciója jól tükrözi ezt a megközelítést. Eszerint „a társadalomtudományokban a fesztivál általában olyan rendszeres ünneplést jelent, amelyet rituális formák és események sokasága alkot, és amely direkt vagy indirekt módon a közösség minden

tagjának életét befolyásolja. A fesztivál nyíltan vagy burkoltan szól a közösség tagjai által megosztott olyan alapértékekről, ideológiáról, világképről, amelyek társadalmi identitásuk alapját képezik.” (Falassit idézi Szabó 2014:19.)

Falassi definíciója a jelen hazai rurális fesztiválok vizsgálathoz szükséges mértékben utal a fesztivál, ünnep és rítus történeti eredetű összefüggéseire, háttérben jól érezhető az egyes fesztiválokat éltető egységes helyi közösségről szóló elképzelés. Értelmezve meghatározását világos, hogy a fesztivál valamilyen módon a közösség megosztott tudásának (kultúrájának) manifesztációja. Véleményem szerint napjaink kultúra manifesztáló helyi fesztiváljainak megértésére mégsem ez a legcélravezetőbb fesztivál definíció. Mindeközben ezen meghatározásnak is van relevanciája a jelen, késő modern társadalmunk vizsgálatában, ha másért nem, akkor azért, hogy tetten érjük, milyen jelenségekből építkeznek tudományos és hétköznapi elképzeléseink.

Tereptapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy a jelen rurális fesztiváljainak pontosabb értelmezéséhez a kritikai turizmuskutatás illetve a tervezett események elméletét és gyakorlatát vizsgáló event studies jelentős segítséget adhat.^[1] Donald Getz jól mutat rá egy a rurális fesztiválok megértéséhez fontos különbségre: „A múlt fesztiváljai és vásárai olyan fontos szerepeket töltöttek be, amelyekről nem beszéltek, és amelyeket nem terveztek. Ezek egyszerűen megtörténtek, amikor meg kellett történniük. A vásárok fontosak voltak a kereskedelemben, az ünneplés organikusan illeszkedett a mindennapi életbe, a játékok nem professzionalizálódtak még a sport formájában. Ez azonban döntően már a múlté. Napjaink legtöbb eseményét úgy tervezik, hogy sajátos gazdasági, üzleti, társadalmi, kulturális és egyéb céloknak feleljen meg.” (Getz 2007:23-24.)

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy Getz nem a premodern közösségi események funkcióját vonja kétségbe, hanem azok szerveződését különíti el napjaink eseményeitől. Vannak ugyan fesztiválok, amelyek valamiféle továbbélő rítus, a népi/populáris ünnepléskultúra részeként értelmezik magunkat és amelyekre Falassi fenti definíciója esetleg alkalmazható, azonban a véleményünk szerint a késő modernitás radikálisan megváltozott társadalmi környezetben jelentősen kibővült funkcióval, alapvetően átalakult szervezéssel létrejövő fesztiválok igazi eredete nem a formai elemekben hasonlóságokat mutató előzményekben van, hanem a modern fesztiválkultúrában. Funkciójukban a közösségtudat megerősítése, normák megőrzése helyett a települési identitás felépítése, látványosságtermelés a cél. Szerveződésükben az évkör ünneplési rendjébe illeszkedő, korosztályos vagy csoportszervezésű ünnep helyett professzionális szervezésű, turisztikai megfontolásokat figyelembe vevő rendezvények szervezése.

Mindez például jól tükröződik abban, mennyire sokszínű értelmezés kapcsolódhat napjaink fesztiváljaihoz. Crespi-Vallbona és Richards a katalán fesztiválok kapcsán pontosan írja le, hogy az egyes fesztiválokban érintettek sokszínű csoportja is rendkívül eltérő motivációval vesz részt ezek szervezésében: miközben mindenki a katalán identitás megőrzését reméli az általuk vizsgált fesztiváloktól, nagyon eltérő, hogy mit is értenek az identitás alatt, mennyire tartják fontosnak a gazdasági és politikai szempontokat (Crespi-Vallbona – Richards 2007: 103-104). A fesztiválok éppen ezért napjainkban a helyről alkotott jelentések feletti küzdelem komplex terei, ahogy Quinn Hallt idézi: „A politika mindennél fontosabb a fémjelző események esetében, naivitás vagy szándékos félrevezetést lenne mást hinni” (Quinn 2003:331-333).

Az event studies funkcionális esemény felosztása szerint a tervezett események egyik csoportja a jelentős sporteseményekben testet öltő *presztízs események*.^[2] A *mega-események* kiemelkedő

látogatottságúak és médiareprezentációjúak.[3] *Médiaeseménynek* a döntően csak a médiaközvetítésen keresztül élvezhető, globális közönségnek szánt eseményeket nevezzük.[4] Az *ügyhöz kötött események* valamilyen célt összegyűjtött pénzzel vagy más módon kívánnak támogatni.[5] A *vállalati események* egy cég által létrehozott vagy döntően egy cég által támogatott események.[6] Általában, de nem kizárólag politikusokhoz és celebritásokhoz kapcsolhatóak a *szenzációhajhász események*, melyek egyedüli célja, hogy figyelmet keltsenek.[7] A *speciális események* gyűjtőkategóriába a rendszertelenül megrendezett és a fentiekbe nem illeszkedő események tartoznak. Az *interaktív és szemlélődő események* illetve a *részvételes események* az események és közönségük kapcsolata alapján próbál egy jelenségcsoportot körülhatárolni.[8] Végül, az ezen írásban vizsgált rurális fesztiválok leginkább a *fémjelző és ikonikus események* közé tartoznak (Getz 2007:23-27).

Getz meghatározása szerint a fémjelző és ikonikus események az autentikusság szimbólumai. Olyan rendszeres események, amelyek annyira erősen kötődnek egy adott közösséghez, hogy az már imázsuk szerves része lett. Az ilyen események teremtik meg és éltetik a helyi identitást. Ezek „mindegyike állandó 'intézmény' [...] tele hagyománnyal, és turisztikai versenyelőnyt teremtenek” (Getz 2007:24) egy adott helynek. Ikonikusnak is nevezhetők, mert nemcsak a közösség legismertebb eseményei, de gyakorlatilag annak szimbólumaivá is válnak. Éppen ezért elemzésükön keresztül megérthető, hogy egy adott esemény mit akar elmondani egy adott helyről. Kutatásunk szempontjából fontos megjegyezni, hogy Getz kiemeli, hogy gyakorlatilag minden esemény tud médiaeseménnyé is válni, sőt, nagyon kevés olyan tervezett esemény van, amely nem akar médiaesemény *is* lenni. Szempontunkból lényeges, hogy az események különösen turisztikai vagy kormányzati támogatást remélve hajlamosak mediatizálódni, azaz látványos médiaüzenetekben manifesztálódni (Getz 2007:24-27), sőt, továbbmehetünk, elkövetkezendő média megjelenésük felől felépíteni magukat (Tóth 2016).

Az event studies az események formájának tipologizálása alapján elkülönít kulturális ünnepeket, politikai és állami ünnepeket, művészeti és szórakoztató eseményeket, üzleti és kereskedelmi eseményeket, oktatási és tudományos eseményeket, sport versenyeket, rekreációs eseményeket és magáneseeményeket. A fesztiválok a kulturális események egyik jellegzetes formája. Getz meghatározása szerint a fesztivál „tematikus nyilvános ünneplés” (Getz 2007:31). Kiemeli, hogy a premodern fesztiválok antropológiai értelmezése kapcsán feltárt jelenségek (- identitáskifejező, antistrukturális és communitas teremtő, kulturális szimbólumokat előtérbe állító, rituális jellegű cselekvések -) bőséggel azonosíthatóak napjaink fesztiváljaiban is. Azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy a fesztivál kifejezést napjainkban ünneplésre, karneválra, felvonulásra, nyilvános szórakoztatásra, kereskedelmi promócióra vagy – művészeti fesztiválok esetében – egyszerű előadássorozatokra is használják, azaz magában foglal nagyon sok, szűkebb néprajzi-antropológiai értelemben nem fesztivál jellegű rendezvényt is (Getz 2007:30-33).

Áttekintve a hazai helyzetet és a rendszerváltástól bekövetkezett változásokat joggal állíthatjuk, hogy a fesztivál fogalma és jelensége (Szerda 2018) is egyfajta proliferációnak van kitéve. Ugyan nem a kultúrakutatás szempontjából, de Grétsy László erre többször fel is hívta a figyelmet. Ellenérzése jól jelzi a fogalom túlhasználatát: „Hogy miért berzenkedem? Azért, mert megítélésem szerint egyre jobban eltolódnak az arányok a fesztivál javára, illetve az egyéb, esetenként kitűnően használható szavak rovására. Ismétlem: jó szó a fesztivál, de féktelen divatja néhány év vagy évtized alatt háttérbe szoríthat olyan, szintén számtalanszor remekül használható szavakat, mint bemutató, díszszemle, erőpróba, játék, karnevál, kiállítás, mustra, nap(ok), parádé, randevú, szemle, találkozó, torna, versengés, vetélkedés, viadal, vigasság(ok).” (Grétsy 2006, továbbá

Grétsy 2014.)

E fogalom ezen elhasználódása nyilvánvalóan nem amiatt van így, mert szaporodnának a fesztiválok antropológiai lényegét is felmutató rendezvények. A jelen burjánzó nyilvános, közösségi, tervezett eseményeinek fesztiválként való megnevezése sokkal inkább a művészeti fesztiválok másfélszáz éves karrierjére vezethető vissza.

Kulturális és közösségi fesztiválok viszonya

A fesztiválkutatások a modern közösségi ünnepléskultúra rendkívül sokféle világát próbálják az értelmezést segítő módon klasszifikálni. Ezen tagolt rendszer egyik magjának a művészeti fesztiválok tekinthetők, amelyek alatt azon rendezvények értendők, ahol kizárólagos a művészeti program, csak hivatásos művészek lépnek fel. A művészeti fesztiválok a kulturális fesztiválok nagyobb csoportjába illeszkednek, ahova olyan fesztiválokat sorolnak, amelyek lényegi, de nem kizárólagos része a művészeti program, hivatásos és műkedvelő előadók fellépését egyaránt lehetővé teszik. Ezzel szemben a legáltalánosabban fesztiválnak nevezett rendezvenycsoport megfelel ugyan a fesztiválok event studiesban leírt definíciójának, de ezeknek nem lényegi eleme a művészeti program és nem határozható meg a fesztivál művészeti műfaja (Szabó 2014:24).

E klasszifikáció szerint a jelen írás tárgyát képező fesztiválok ezen legtágabb, a kulturális fesztiválokat körölvő fesztiválcsoport bizonyos részének tekinthetők. Ugyan jelen írás nem foglalkozik a kulturális fesztiválokkal, mégis röviden utalnunk ezek történetére, ugyanis a kutatott jelenségek közül számos innen veszi mintát és szerveződése is ezek logikáját követi. Az első művészeti fesztiválok a 19. század végén alakultak ki. Talán a legismertebb történetű ezek közül a Wagner kezdeményezte 1876-ban indult Bayreuthi Ünnepi Játékok (Henderson 2005:45). A hazai fesztiválkutatások a 19-20. század fordulóján zajló európai művészeti fesztivál-alapítási hullám részeként értelmezik az első hazai művészeti fesztivált is, az 1931-es eredetű Szeged Szabadtéri Játékokat. A művészeti fesztiválok esetében a 20. század művészeti ágak szerinti specializációt illetve versenyeket hozott (zene, színház, film, tánc, stb.). Emellett létrejöttek olyan városi fesztiválok is, amelyek ugyan a művészeti fesztivál nevét viselték, de nem kizárólagosan ezzel foglalkoztak és így nagyobb városi ünnepé válva „fesztiválvárossá” tették helyszínüket. A European Festival Association 1952-es megalakításában a 19-20. század fordulójáról eredő jelentős művészeti fesztiválok mellett részt vesznek már városi kulturális fesztiválok is. A könnyűzenei fesztiválok az 1950-es években jelennek meg, a 60-as évektől terjednek el Nyugat-Európában is. Szimbolikus csúcspontjuk az 1969-es woodstock-i fesztivál volt (Szabó 2014:41-56).

Az 1970-es évek végén jelenik meg a fesztivál és a városfejlesztés összekapcsolódása. Ez az elsősorban turisztikai és ezen keresztül gazdasági motivációjú fesztiválalapítási hullám a városi terek revitalizációjáról, a városi életminőség javításáról is szólt. Magyarországon az első ilyen fesztiválnak az 1967-es alapítású Debreceni Virágkarnevált tarthatjuk, amelyet aztán követnek a népművészeti vagy amatőr művészeti fesztiválok, néha valamilyen népszokási elemet is belefűzve az ünnepbe (Szabó 2014:57, 68). A turizmus kritikai kutatása a fesztiválizáció fogalmával írja le azt a folyamatot, ahogyan a városi terekben mesterségesen, a turizmus gazdasági előnyeinek kiaknázására létrehozott és a szimbólumok ökonómiájába illeszkedően működő, a várospolitikai célokba illeszkedő fesztiválnak nevezett eseményeket az elit létrehoz (Szijártó 2004). A témánk szempontjából fontos gasztro- és örökségfesztiválok kapcsán kiemeli Getz, hogy ezek az ünneplés, szórakoztatás, látványosság és a sport elemeit ötvözik és így válnak fémjelző és ikonikus

eseményekké. A fesztiválok mellett a kulturális ünnepek közé sorolja még a játékossággal, jelmezekkel és mulatsággal, nemcsak a normák, de esetenként a törvények felfüggesztésével is járó *karnevált*, a valamilyen történelmi esemény dátumán tartott, néha fesztivál formáját öltő *örökség megemlékezést*, a civil, katonai vagy vallási *felvonulásokat és körmeneteket* illetve a *vallási ünnepeket* (Getz 2007:33-35).

Napjaink hazai és európai falusi és kisvárosi fesztiváljai lényegének pontos megragadásához a fentiekén túl a közösségi fesztivál koncepciója segíthet még. A 2002-ben szervezett Derby Jubilee Festival kapcsán figyelte meg a kutatás, hogy a tudatosan tömegekhez szólni akaró fesztivál szervezői hogyan küzdöttek a szerveződő esemény kapcsán a kultúra tágabb (antropológiai) fogalmának elfogadásával illetve a fesztivál által megcélzott közösség újszerű meghatározásával. Ugyancsak ezt, az elit művészeti fesztiváloktól eltérő, a helyi közösség szélesebb csoportjait megszólítani akaró, de szervezett esemény kapcsán felmerülő sajátosságokat kívánta az észak-írországi kulturális és művészeti tevékenységet támogató állami szerv, Department of Culture, Arts and Leisure is körülírni definíciójában, amely szerint: „A közösségi fesztivál közös témához kapcsolódó, meghatározott idő alatt lezajló események sora. A közösségen belül alakul ki és azt kell ünnepelnie és pozitívan népszerűsítene, ami a közösséget jellemzi. A közösségi fesztivál lényege a részvétel, a bevonódás, és az identitás érzetének megteremtése, és ezeken keresztül egy közösség társadalmi jóllétének fontos összetevője. Egy közösségi szervezetnek vagy egy közösség vezette együttműködésnek kell kezdeményeznie és vezetnie. Nem elegendő egy fesztivált egy közösség számára szervezni - a közösségnek komoly szerepet kell játszania annak fejlesztésében, megvalósításában és birtokolnia kell azt.” (Jepson – Clarke 2015:2.)

A meghatározás remekül alkalmazható a jelen írás témáját képező eseményekre is. Miközben napjaink falusi és kisvárosi fesztiváljai döntően nem mutatnak kapcsolatot korábbi paraszti ünnepekkel, mégis kialakulásuk legtöbb esetben a közösséghez köthető. Eredendő és alapvető célja számos esetben a közösség ünneplése és valamiféle pozitív identitás támogatása. A hazai fesztiválszcénára tekintve jól látható, hogyan próbálják a helyi ünnepek bevonni a helyi lakosság minél szélesebb köreit. A szervezők pontosan tudják, hogy a hely mellett a jelenlévő helybeliek is fontos elemei egy-egy fesztivál autentikusságának (Haahti – Kinnunen 2015:50).

Számos helyi ünnep esetében érhető tetten és tárható fel a helyi közösségből eredő vágy és készletés egy-egy fesztivál megrendezésére. Általában a szervezők ezt őrzik és szinte rögzült szöveggel ismétlik, komolyan mitizálják és popularizálják. Annak ellenére van ez így, hogy az események sorozatos megrendezésével, a gazdasági haszon megjelenésével, a jelenség szimbolikus tökévé válásával fokozatosan távolodik e közösségi alaptól és egyre kevésbé igaz rá a közösségi fesztiválok fenti meghatározása. Jepson és Clarke egyenesen azt állítja, hogy a helyi hatalmi viszonyok léte miatt ilyen definíciószerű fesztiválok tulajdonképpen nem tudnak létrejönni: az általuk „hatalom-brókereknek” nevezett helyi szereplők „direkt befolyással bírnak a fesztiválra és annak létrejöttére” és innentől már meg is bukik a fenti, demokratikus és közösségi szervezéssel kapcsolatos elképzelés (Jepson – Clarke 2015:2).

A professzionalizálódó fesztiválok viszont nagyon gyorsan szüntethetik meg a helyiekben a kötődés érzetét, miközben a rituális és ünnepi elemek tudnák megtartani a látogatót résztvevőként (Biaett 2015). Ez a professzionalizálódással párhuzamosan ritkán sikerül, ezért a rendezvények médiareprezentációjában folyamatosan és hangsúlyosan szerepelhet még a helyi közösség emlegetése, gyakran annak tulajdonképpeni elvesztése közben (George et al. 2015:88). E helyi ünnepek esetében a szervezési döntések kritikus vizsgálata rámutat, hogy a közösségi fesztivál:

„tematikus és befogadó közösségi esemény vagy események sora, amelyek keretében egy befogadó közösségi tervezési folyamat eredményeként, az időre és térre különös hangsúlyt helyezve a helyi közösségben élő emberek és közösségek sajátos életmódját ünneplik.” (Jepson – Clarke 2015:3.)

Felhasznált irodalom:

- Bali, János (2007): A lokális tradíció és a helyi közösségszerveződés a falusi főzőfesztyvások tükrében. In: Kovács, Teréz (szerk.): A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után: VII. Falukonferencia. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 376-384. p.
- Biaett, Vern (2015): Organic Festivity: a Missing Element of Community Festival. In: Jepson, Allan – Clarke, Alan (eds.): Defining and Exploring Community Festivals and Events. Oxon: Routledge, 17-31. p.
- Crespi-vallbona, Montserrat – Greg Richards (2007): The Meaning Of Cultural Festivals. In: International Journal of Cultural Policy, 13. évf. 1. szám, 103-122. p.
- Fehér, István – Kóródi, Márta (2006): A vidéki turizmus diverzifikációs sajátosságai. In: A falu, 21. évf. 4. szám. 49-59. p. (http://www.afalu.hu/cikkek/a_videki_turizmus_diverzifikacios_sajatossagai Letöltés: 2013.05.07.)
- George, Jodie – Roberts, Rosie – Pacella, Jessica (2015): 'Whose Festival?' Examining Questions of Participation, Access, and Ownership in Rural Festivals. In: Jepson, Allan – Clarke, Alan (eds.): Defining and Exploring Community Festivals and Events. Oxon: Routledge, 79-93. p.
- Getz, Donald (2007): Event Studies. Theory, Research and Policy for Planned Events. Oxford: Elsevier.
- Grétsy, László (2006): Fesztiválok hónapja. In: Szabad Föld, 2006. augusztus 25. (<https://www.szabadfold.hu/cikk?7029> Letöltés: 2011.09.10.)
- Grétsy, László (2014): Fesztivál. In: Szabad Föld, 2014. augusztus 14. (https://www.szabadfold.hu/aktualis/gretsy_laszlo_fesztival Letöltés: 2018.01.05.)
- Haahti, Antti – Kinnunen, Maarit (2014): Experiencing community festivals and events: insights from Finnish summer festivals. In: Jepson, Allan – Clarke, Alan (eds.): Exploring Community Festivals and Events. London: Routledge, 31-54. p.
- Henderson, Helene (eds.) (2005): Holidays, festivals, and celebrations of the world dictionary. Detroit: Omnigraphics.
- Jepson, Allan – Clarke, Alan (2015): Defining and Exploring Community Festivals and Events. In: Jepson, Allan – Clarke, Alan (eds.): Defining and Exploring Community Festivals and Events. Oxon: Routledge, 1-15. p.
- Lovas Kiss, Antal (2011): Társadalmi ünnepek közösségi funkciói az ezredfordulón. Debrecen: Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék.
- Pusztai, Bertalan (2003): Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. In: Pusztai, Bertalan (szerk.) Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. A pusztamérgesi eset. Szeged: JATEPress, 9-21. p.

- Pusztai, Bertalan (2007): "Bajászlé". Identitás, kanonizáció és márkázás a bajai népünnepélyen. In: Pusztai, Bertalan – Martin, Neill (szerk.) Turizmus, fesztiválok és helyi identitás. Halászléfőzés Baján. Edinburgh - Szeged: University of Edinburgh, Szegedi Tudományegyetem, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 7-25. p.
- Pusztai-Varga, Ildikó (2008): Műfordítók mint kulturális brókerek. Egy terminus útja a kultúrakutatástól a műfordításig. In: Fordítástudomány, 10. évf. 2. szám, 39-46. p.
- Quinn, Bernadette (2003): Symbols, practices and myth-making: cultural perspectives on the Wexford Opera Festival. In: Tourism Geographies, 5. évf. 3. szám, 329-349. p.
- Sándor, Dénes (2012): A gasztronómia szerepe Magyarország idegenforgalmi földrajzában. PhD értekezés. Pécs: PTE Földtudományok Doktori Iskola.
- Sári, Zsolt (2001): Van kiút? Egy tiszamenti település túlélési stratégiája, a falusi turizmus. In: Barna Gábor (szerk.): Társadalom, kultúra, természet. Tanulmányok a 60 éves Bellon Tibor tiszteletére. Karcag-Szeged-Szolnok: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, 181-189. p.
- Szabó, János Zoltán (2014): A fesztiváljelenség. Budapest: Kultindex – Typotex.
- Szerda Úr (2018): Az ország legszánalmasabb gasztr fesztiváljai. (http://vendeghanyas.blog.hu/2018/03/07/az_orzag_legszanalmasabb_gasztrfesztivaljai?ajanlo=1 Letöltés: 2018.03.25.)
- Szijártó, Zsolt (2004): Színpad és kulissza: a városi nyilvánosság átstrukturálódása. In: Magyar Tudomány, 2004/10. (<http://www.matud.iif.hu/04okt/013.html> Letöltés: 2010.09.13.)
- Tóth, Benedek (2016): Helyi kultúrák újratöltve: a turizmus későmodern mediatizációja és a tér értelmezésének modern fordulata. In: Replika, 96-97. szám, 27-37. p.

[1] Ugyanezen a néven létezik egy közgazdaságtudományi elemzési módszer, amelynek nincs köze az itt emlegetett megközelítéshez.

[2] Ide sorolható például az úgynevezett „vizes vb”, a 2017-es úszó-világbajnokság, amelyet Budapesten rendeztek.

[3] E funkcionális felosztás szerint a Sziget Fesztivál az egyik legjelentősebb hazai megaesemény.

[4] A médiaeseményekkel a médiatudomány is foglalkozik, bizonyos mértékben eltérő jelentéssel. A médiatudományi fogalmi körülhatáроzáshoz ld. Hartai 2015: 45-54. Az event studies megközelítésében a médiaeseményt sokkal inkább a hozzáférés formája határozza meg, semmint az esemény lényege, így tulajdonképpen minden esemény lehet médiaesemény. Személyes részvétellel nehezen hozzáférhető események, mint például egy vitorlás verseny vagy egy királyi esküvő jó példa erre.

[5] Bármilyen jótékonyági rendezvény lehet ilyen, de ide sorolható olyan célzott ügy érdekében rendszeresen rendezett esemény, mint például a székely autonómia napja október 29-én, melynek leglátványosabb része az este közösség által gyűjtött úgynevezett „örtüzek”.

[6] A vállalati brand-del teljesen összeforrt események ide tartoznak, például a Telekom Vivicitá Városvédő Futás.

[7] E felosztásban rendszeres vagy rendszertelen események egyaránt lehetnek szenzációhajhász események. A Tesla futurisztikus pick upjának, a Cybertrucknak a 2019 novemberi bemutatóján

egy eldobott vasgolyótól betört az autó törhetetlennek mondott ablaka. Nem világos, hogy az autó ablakát tervezték meg rosszul vagy ez egy előre eltervezett szenzációhajhász esemény volt. A betört törhetetlen ablak világszerte vezető hír lett és a 'kudarc' ellenére alig néhány nap alatt több mint százötvenezer darabot rendeltek a járműből.

[\[8\]](#) A történelmi újrajátszó (reenactment) események, mint például az isaszegi csata 2019-es megjelenítése jó példa az interaktív eseményekre.